

(الله)

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
مدرسه علمیه امام خمینی (ره)

عنوان:

علل ضعف صله رحم در خانواده و شیوه ترمیم آن در سبک زندگی اسلامی

استاد راهنما:

سرکار خانم سیده کبری قاسمی

پژوهشگران:

زینب شیر جنگ

آرزو پناهی

فاطمه شریفی

ریحانه سهرابی

تابستان ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

ساحت مقدس امام زمان (عج)

و تمامی خانواده هایی که در انجام

صله رحم از هیچ کوششی دریغ نمی کنند.

چکیده:

در آیین مقدس اسلام بسیاری از سنت های اخلاقی ممکن است به صورت فردی واجب نباشد ولی هنگامی که به حساب اجتماع گذاشته می شود- به عنوان فرهنگ جامعه تلقی می شود- حکم الزامی به خود می گیرد و همان طور که در عبادات از قبیل نماز، روزه و حج آدابی در ظاهرو باطن وجود دارد و بدون آن آداب عبادات مذکور هویت واقعی خود را از دست می دهد. در میان این آداب اجتماعی صله رحم در اخلاق اسلامی جایگاه ویژه ای دارد که با مطالعه در آیات و اخبار، این ادعا کاملاً نمایان می شود.

نوشتار حاضر با عنوان علل ضعف صله رحم در خانواده و شیوه ترمیم آن در سبک زندگی اسلامی تدوین گردیده است. از آنجا که امروزه بسیاری از خانواده ها به سبب اجرا نکردن صحیح صله رحم گرفتار بسیاری از چالش های روانی و اخلاقی و اقتصادی شده اند و از سویی دین اسلام برای اینکه این بنیان مقدس دچار چنین آسیب های جدی نشود، آثار زیانبار قطع آن را بر شمرده و توصیه هایی جهت ترمیم آن نموده است. با توجه به کاربردی و عملی بودن موضوع تحقیق با استناد به آیات و روایات و استفاده از کتب دینی و اخلاقی با رویکردی توصیفی-تحلیلی به نگارش درآمده است و شیوه جمع آوری مطالب به صورت کتابخانه ای است.

نتایج بدست آمده در این نوشتار می توان به موارد اشاره نمود، امروزه سبک زندگی بسیاری از خانواده ها به جهت نادیده گرفتن توصیه های اسلام در اجرایی نمودن صحیح صله رحم، ضعف اعتقادات مذهبی، آگاه نبودن به حقوق و تکالیف متقابل، تجارب اجتماعی ناموفق، ناهنجاری اخلاقی برخی خویشاوندان، ازدواج های برون فامیلی، کوچک شدن فضای مسکونی، ناهمگونی طبقاتی، پرهزینه بودن برخی ارتباطات و... باعث شده این مهم آنطور که باید و شاید انجام نشود

واژگان کلیدی: صله، رحم، صله رحم، قطع رحم

مقدمه :

یکی از دستور العمل های دین اسلام در معارف اسلامی که به فعالیت های عینی و خارجی انسان اختصاص دارد ارتباط با خویشاوندان و اقوام است که از آن تحت عنوان صله رحم یاد می شود. برخی آیات قرآن و کتب روایی و دینی ، اشاره به این موضوع دارد.

((وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ)) نساء / ۱

و از خدایی که به نام او از یکدیگر در خواست می کنید پروا کنید و از [قطع رابطه با] خویشاوندان پرهیزید.
در مجمع البیان در ذیل این آیه از امام باقر (ع) روایت آورده که فرمود : ((معنای تقوای از ارحام این است که از قطع رحم پرهیزید.))^(۱)

بر این اساس صله ی رحم ، یک وظیفه اسلامی است که با انجام صحیح آن ریشه بسیاری از کمبودها و نیازها از بین می رود.

صله در لغت به معنای پیوستن به چیزی ، احسان کردن به کسی با دادن مالی ، عطیه و احسان می باشد.

رحم یعنی زهدان و در اصل همان رحم زن است و استعاره برای نزدیکان و خویشاوندان به کار می رود ، به این جهت که آنها از یک رحم شکل گرفته اند .

صله رحم یعنی ارتباط و پیوند با اقوام و خویشاوندان که از یک رحم می باشد که می تواند در قالب شکل های گوناگون نمود خارجی پیدا کند .^(۲)

۱۴. کلینی ، اصول کافی ، ج ۴، ص ۱۰
۱۵. محمد باقر ، مجلسی ، بحارالانوار ، باب ۳۰، ح ۶
۱۶. همان، ج ۱۰۳، ح ۳
۱۷. بیضاوی، تفسیر بیضاوی، ص ۳۴
۱۸. شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۸، روایت ۱۷۳۸۹
۱۹. لاهیجی، تفسیر شریف، ج ۱، ص ۱۹۹
۲۰. کمپانی، فضل الله، غرر احکم و دررالکلم، باب ۷۳، ص ۲۰۳، ح ۱۲
۲۱. کاشانی، المحججه البيضاء، ج ۲، ص ۲۱۷
۲۲. سید حسین ، شرف الدین ، تحلیلی اجتماعی از صله ی رحم، ص ۳۳۹
۲۳. بقره، ۲۷
۲۴. سید حسین ، شرف الدین ، تحلیلی اجتماعی از صله ی رحم، ص ۲۵۷
۲۵. بقره ۱۷۷
۲۶. تفسیر بیضاوی ، ص ۳۴
۲۷. تفسیر روح الجنان و روض الجنان، ج ۲، ص ۲۱، به نقل از کتاب تحلیلی اجتماعی از صله ی رحم، سید حسین شرف الدین
۲۸. تفسیر بیضاوی ، ص ۳۵

۲۹. همان

۳۰. اسراء ۲۳

۳۱. کافی، ج ۲، باب العقوق، ص ۳۴۹

۳۲. بحارالانوار، ج ۴۴، باب ۲، ص ۸۵

۳۳. لقمان ۱۵

۳۴. ملا احمد، نراقی، جامع السعادت، ج ۲، ص ۲۶۰

۳۵. کاشانی، المحججه البيضاء، ج ۳، ص ۴۳۹

۳۶. تفسیر نمونه، ج ۱۲، ص ۷۸

۳۷. بحارالانوار، ج ۷۷، باب ۲

۳۸. همان، ج ۷۴، باب ۳، ح ۲۵

۳۹. همان، ج ۲۳، ص ۲۶۵

۴۰. نهج البلاغه، خطبه ۲۳

۴۱. همان، خطبه ۱۴۲

۴۲. بحارالانوار، ج ۳۴، ص ۲۱۷

۴۳. نهج البلاغه، خطبه ۱۳۹

۴۴. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۲۷۸، به نقل از نهج البلاغه

۴۵. همان، ج ۸، باب شفاعه، ح ۳۹

۴۶. بحارالانوار، ج ۷۴، باب ۳، ص ۹۷

۴۷. کافی، ج ۲، ص ۱۵۱

۴۸. حرانی، تحف العقول، ص ۲۱۱
۴۹. بحار الانوار، باب ۲، ص ۲۵۴، ح ۴۰،
۵۰. غرر الحکم، ج ۳، ح ۴ و ۵۱۹۶ و ۴۶۲۱
۵۱. همان، ص ۵۸
۵۲. همان، ج ۲، ص ۴۷۸، ح ۳۳۵۷
۵۳. بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۲۲۸، باب ۳،
۵۴. همان، جلد ۹۶، باب ۱، ح ۱
۵۵. همان، ج ۷۳، باب ۱۳۲، ح ۹
۵۶. کلینی، اصول کافی، ج ۲، باب صله رحم، ص ۱۵۸، به نقل از مقاله ی درس هایی از مکتب اسلام، نوشته ی حسین حقانی زنجانی
۵۷. ص ۳۴۴
۵۸. مجلسی، بحار الانوار، ج ۲۳، ص ۲۵۷
۵۹. سید حسین، شرف الدین، تحلیل اجتماعی از صله رحم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷، ص ۳۶۷
۶۰. همان، ص ۳۷۱
۶۱. فرشته، فقه عباسی، آثار و تبعات فردی و اجتماعی صله رحم و قطع رحم از منظر اسلام، سطح کارشناسی، زمستان ۱۳۸۶ سکنه، صفرپور، صله رحم، کارشناسی ارشد، ص ۳۷
۶۲. محمد باقر، مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۰۴، نرم افزار جامع الاحادیث نور
۶۳. سکنه، صفرپور، مقاله ی صله رحم، سطح کارشناسی ارشد. ص ۳۵

۶۴. جوزف، پی، فرکانس، روان‌شناسی، تعامل اجتماعی، ترجمه‌ی خشایار، به نقل از مقاله‌ی آثار و تبعات فردی و اجتماعی صله رحم و قطع رحم از منظر اسلام، نوشته‌ی فرشته‌ی فقه‌عباسی، سطح کارشناسی، زمستان ۸۶
۶۵. سید حسین، شرف‌الدین، تحلیلی اجتماعی از صله رحم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷، به نقل از مقاله‌ی آثار و تبعات فردی و اجتماعی صله رحم، نوشته‌ی فرشته‌ی فقه‌عباسی
۶۷. محمد باقر، مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۰۳، نرم افزار جامع الاحادیث نور
۶۸. سکینه، صفرپور، مقاله‌ی صله رحم، سطح کارشناسی ارشد، ص ۳۰
۶۹. محمد باقر، مجلسی، بحار الانوار، ج ۲۲، به نقل از مقاله‌ی صله رحم نوشته‌ی سکینه صفرپور، کارشناسی ارشد
۷۰. سید حسین، شرف‌الدین، تحلیلی اجتماعی از صله رحم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷، ص ۲۰۵
۷۱. همان. ص ۳۷۲ (با تلخیص)
۷۲. سکینه، صفرپور، صله رحم، کارشناسی ارشد، ص ۳۷
۷۳. سید حسین، شرف‌الدین، تحلیلی اجتماعی از صله رحم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷، ص ۲۰۷
۷۴. کاشانی، المحجبه البیضاء، ص ۲۰۵
۷۵. همان، ص ۲۰۴
۷۶. سکینه، صفرپور، مقاله‌ی صله رحم، کارشناسی ارشد، ص ۳۰۷
۷۷. مرتضی، آقا تهرانی، خانواده و تربیت مهدوی، انتشارات اتود، چاپ اول، ۱۳۸۹، ص ۳۰
۷۸. شیفتگان مهدی، ج ۱، ص ۱۳۹

